

Prostorska strategija razvoja turizma na območju Kolpe

IZVLEČEK

Predlog strategije razvoja turizma povezuje naravne in krajinske danosti prostora, turistične potrebe in aktualne strateške usmeritve, hkrati pa vzpostavlja razmerje med varovanjem narave in turističnim razvojem. Izvedli smo natančne analize stanja prostora in ovrednotili obstoječe razvojne dokumente. Prepoznane turistične pobude smo v prostoru razporedili prek razvojnih con, ki temeljijo na ustreznosti prostora za trajnostni turizem in hkrati vključujejo območja varovanja. Med seboj smo jih povezali s sekundarnimi povezovalnimi potmi in glavno komunikacijsko osjo ter s tem ustvarili celovito zasnovano turističnega razvoja, ki je podlaga za prostorski razvoj privlačne in konkurenčne turistične destinacije.

Ključne besede: turizem, prostorsko načrtovanje, prostorska strategija, Kolpa, Bela krajina

ABSTRACT

Spatial strategy of tourism development in the Kolpa River area

The proposal of the spatial strategy of tourism development connects natural and landscape features of the area, the needs of tourism and the existing strategic directions, and at the same time establishes a relationship between nature conservation and tourism development. A detailed analysis of the state of the area and an assessment of existing development documents were carried out. Recognized tourism initiatives are thus distributed in the space through development zones based on the suitability of the space for tourism development, and at the same time include protection zones. They interconnect with secondary connecting routes and the main connecting axis, forming a comprehensive blueprint of tourism development that creates a basis for the spatial development of an attractive and competitive tourism destination.

Key words: Tourism, Spatial planning, Spatial strategy, Kolpa River, White Carniola

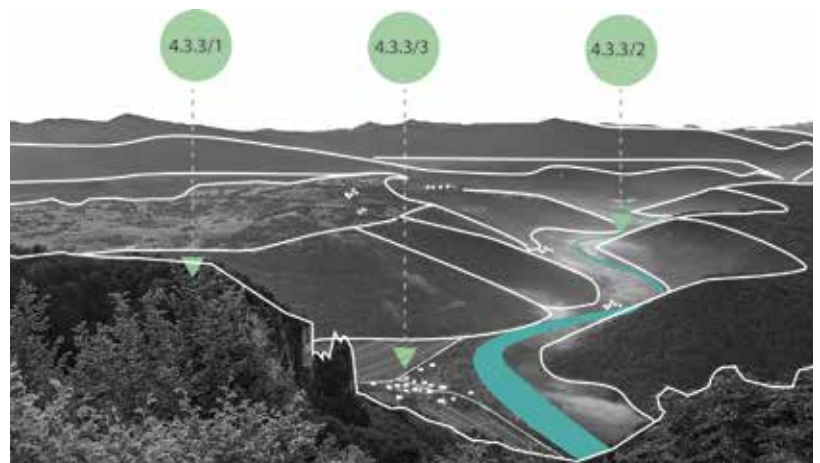
Turizem je dinamična dejavnost sodobnega gospodarstva in družbe, ki v zadnjih desetletjih dosega visoko stopnjo rasti (Strategija trajnostne ... 2017). Z gospodarskega vidika pozitivno vpliva na širok krog dejavnosti in se uvršča tudi med pomembnejše slovenske gospodarske dejavnosti. Skupni prispevek turizma v Sloveniji je 7,7 % celotnega bruto domačega proizvoda. Glede na podatke WTTC (*World Travel & Tourism Council*) je bilo leta 2021 v slovenskem turizmu 97.700 zaposlenih, kar pomeni 10,9 % vseh delovnih mest. Z razvojem turizma se krepijo turistične investicije in nove ureditve v prostoru, ki dodatno prispevajo k turistični privlačnosti naravnih in kulturnih danosti. Takšen prostor je navadno krajinsko pester, saj ga sestavljajo prepoznavni krajinski vzorci, ohranjena naravna dediščina in bogata kulturnodediščinska zapuščina. Prav zato se pri razvoju turizma nenehno odpirajo dileme, kakšno je ustrezno razmerje med razvojem in varovanjem prostora (Černe 2014).

Eden izmed krajinsko pestrih in turistično privlačnih prostorov je tudi obrečni prostor reke Kolpe, ki se vse pogosteje sooča s problematiko ustreznega razvoja obrečnega turizma. Turizem ob Kolpi se strateško razvija skupaj z turistično destinacijo Bela krajina, ki se uvršča v makrodestinacijo Osrednja Slovenija (Strategija trajnostne ... 2017).

V prispevku iščemo rešitve v strateškem prostorskem načrtovanju, ki vključuje dolgoročni razvojni koncept, v katerem so ustrezno opredeljena razmerja med varovalnimi in razvojnimi prostorskimi vidiki. S predlogom pozivamo k načrtovalskemu pristopu, ki vključuje odnos med reko, zaledjem in zavarovanimi deli narave. Predstavljen je koncept, kako ustvariti soodvisen odnos med programskimi območji in območji varovanja pokrajine, ter jih združiti v celovito in trajnostno naravnano turistično destinacijo.

Slika 1: Prepoznavni krajinski vzorci v dolini Kolpe.

Avtorica besedila in slikovnih prilog:

MARTINA AUGUŠTIN, magistrica,
inženirka krajinske arhitekture
Vrtna ulica 4, 8340 Črnomelj
E-pošta: martina.
augustin1@gmail.com

COBISS 1.04 strokovni članek

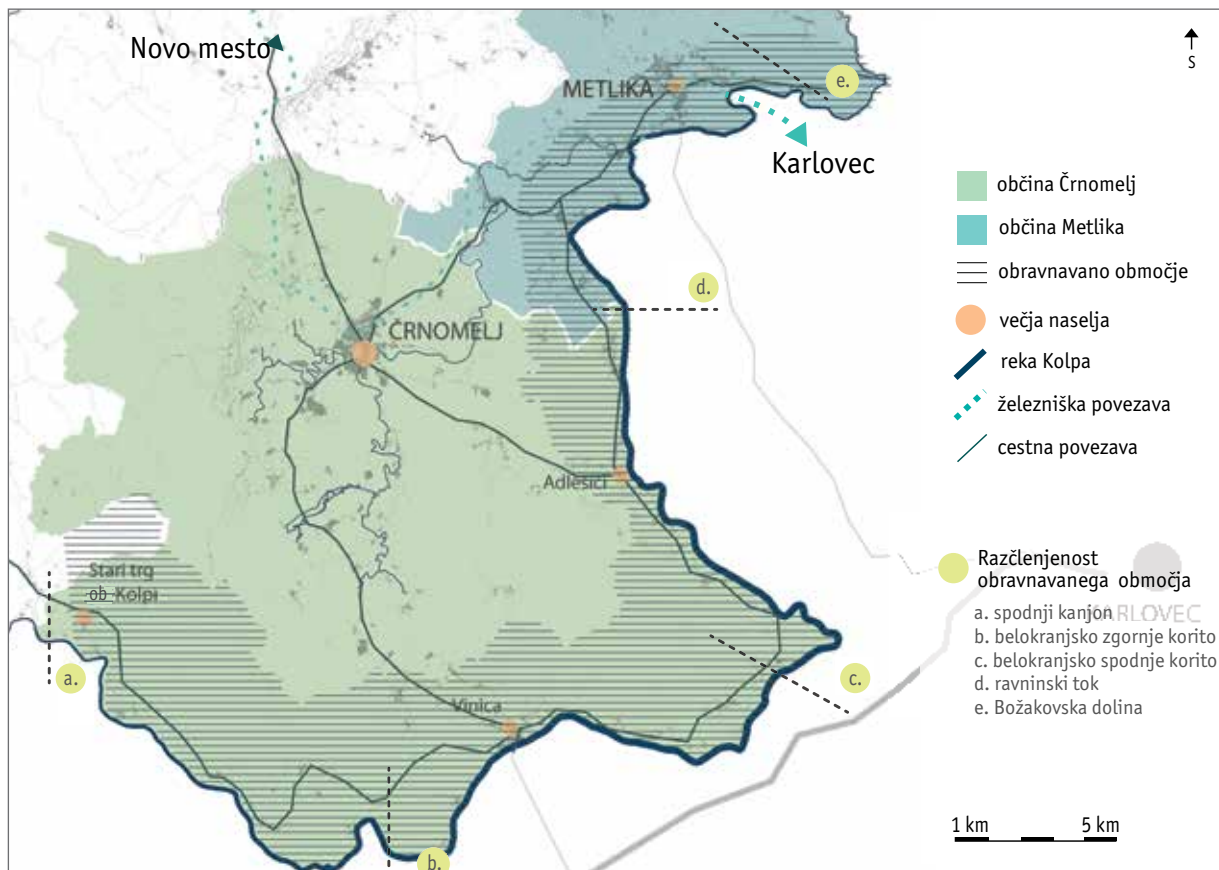
Strateško načrtovanje turizma v obrečnem prostoru

Reka Kolpa je ena od pomembnejših slovenskih rek, saj po njej teče državno meja med Slovenijo in Hrvaško. Njen kraški izvir je na gozdnatem pobočju Risnjaka na Hrvaškem, na nadmorski višini 313 m. V svoji kanjonski strugi teče skozi kočevsko regijo, nato pa se v obravnavani belokranjski regiji spusti na kraški ravniki in po njem meandrira do točke, ko vstopi na ozemlje Republike Hrvaške. Na celotnem območju se je rečni relief močno podredil kraškim značilnostim, kar se kaže v izoblikovanosti površja, oblikovanosti reke in pokrajinski pestrosti. Prav ta pestrost in neokrnjena narava sta že

vrsto let privlačni za preživljanje prostega časa in izvajanje turistične dejavnosti. Na območju so tako opazni različni individualni turistični posegi, ki so ustvarili programsko nasičene prostore in obenem programsko prazna območja. Tudi ostale turistične aktivnosti so umeščene sporadično, brez povezav z zaledjem in kakršnekoli skupne vizije. Zato se nenehno pojavlja strateška razvojna dilema, kako ustrezno usmerjati turizem, ne da bi bila prizadeta edinstvena pokrajinska pestrost, po kateri je prepoznan obrečni prostor reke Kolpe. Ključen pri iskanju ustreznega odgovora je bil odnos med turizmom in prostorom ter strateškim vidikom načrtovanja.

Turizem in prostorsko načrtovanje sta prepoznana kot različna, medsebojno soodvisna koncepta. **Turizem** v prostorsko načrtovanje vstopa kot predmet obravnave, kot sektorska dejavnost, ki se prepleta z drugimi dejavnostmi. **Prostor** pa predstavlja osnovo za trajnostni turizem in je obenem temeljna dobrina za njegovo delovanje. Zato je ključno, da je načrtovanje turizma ob Kolpi izvedeno do te mere, da ne uničuje kakovosti okolja (Mihalič 2006). Marušič (1998) navaja, da je vodotok ključna prvina v prostoru, saj je osrednji dejavnik življenja v neki pokrajini. Zato je pri umeščanju nove turistične infrastrukture treba večjo pozornost nameniti varovanju prostora.

Slika 2: Zemljevid obravnavanega območja (vir podatkov: GURS 2020).

ra in iskanju ustreznih območij, kjer je turizem sprejemljiv in ne posega v naravno okolje ali mu škoduje.

Dober primer ustreznega strateškega načrtovanja turizma je dolina reke Lahn v Nemčiji, ki je znana po pohodništvu, kolesarjenju in čolnarjenju. Od leta 2002 skušajo povezati kulturno bogata mesta s posameznimi turističnimi območji, da bi ob reki ustvarili aktivna, privlačna in zanimiva doživetja. Oblikovali so nove kolesarske, sprehajalne in vodne poti, v kombinaciji z informacijskimi centri, storitvenimi dejavnostmi in javnim prometom (River Lahn ... 2020). S celovitim načrtovanjem so povezali številne ponudnike turističnih storitev in javne organizacije, s prihodki, ki so povezani z gospodarskim vidikom turizma, pa ustvarjajo nova delovna mesta in prihodek lokalnim skupnostim.

Prepoznan prostorsko-načrtovalski postopek, ki poudarja okoljske in pokrajinske kakovosti ter varstvo obrečne pokrajine je **krajinsko načrtovanje**. To v postopku prostorskega načrtovanja prispeva k večji učinkovitosti

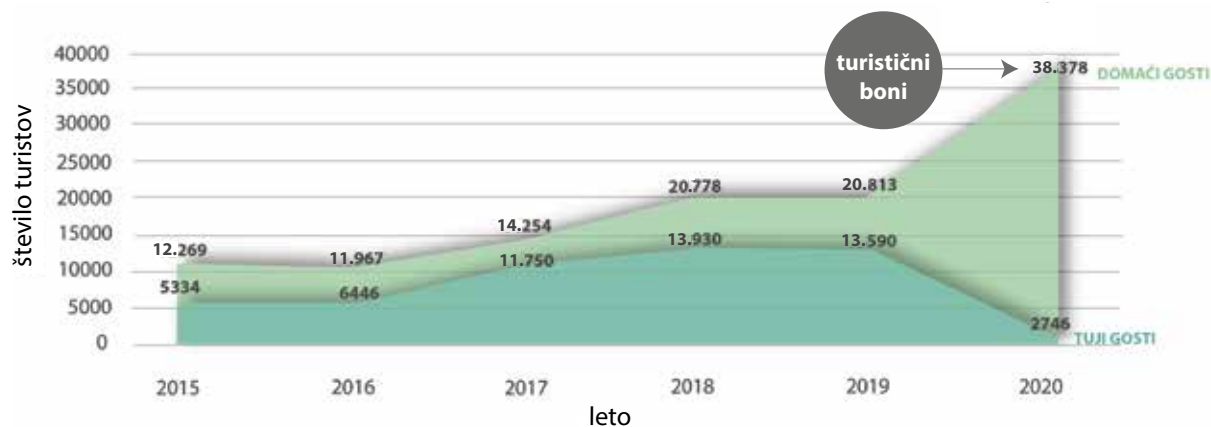
soudelžbe načrtovalcev ter usklajuje varstvene in razvojne potrebe v prostoru (Golobič in Breskvar Žaucer 2010). Na splošno velja, da krajinsko načrtovanje temelji na konceptu primernosti, saj usklajuje odnos med človekovim delovanjem in naravnimi procesi v prostoru. Merila za ocenjevanje primernosti so lahko okvirno razdeljena na dva temeljna vrednostna sistema – **razvojnega in varovalnega**. Razvojni sistem opredeljuje merila **privlačnosti**. Ta opredeljuje ugodne razmere za rabo zemljišča, kjer lahko pričakujemo, da se bo izboljšala določena prostorska potreba. **Omejitve (ranljivost)** na drugi strani predstavljajo potrebo po zaščiti in v primeru rabe zemljišč izpostavljajo negativne posledice povečanega vpliva na okolje (Golobič in Breskvar Žaucer 2010).

Poleg postopka prostorskega načrtovanja je bila ključna opredelitev vrst turizma, ki spodbujajo razvoj določenega okolja. Izhodišči za usmerjene turizma sta bili varovanje in razvoj, usmerjena k trajnosti, s čimer ustvarjata ustrezno ravnovesje med gospodarskimi, družbenimi in okoljskimi

sestavlinami (Ross in Wall 1999). **Ekoturizem** kot oblika turizma temelji na zastavljenih izhodiščih in že po definiciji pomeni okoljsko odgovorno potovanje v razmeroma neokrnjeno naravo z namenom uživanja in spoštovanja narave (vključno s kulturnimi prvinami preteklosti in sedanosti), kar spodbuja varovanje ob majhnem vplivu turistov in omogoča koristno, aktivno sodelovanje turizma in lokalnega prebivalstva (Waver 2001). Prav zato je bil ekoturizem prepoznan kot vrst turizma, primerna za obrečni prostor reke Kolpe.

Za pripravo kakovostne strategije so bile pomembne tudi aktualne **strateške usmeritve** obravnavanega območja za razvoj turizma in rekreacije na državni, regionalni in lokalni ravni. V ta namen smo pregledali in tudi upoštevali državne strateške dokumente – Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050, Strategijo trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021 in regionalne prostorske plane. Zatem smo opredelili aktualne usmeritve. Opredelili pa smo tudi izvedbene prostorske načrte posameznih občin

Slika 3: Število domačih in tujih gostov v Beli krajini med letoma 2015 in 2020 (vir podatkov: SURS 2021).

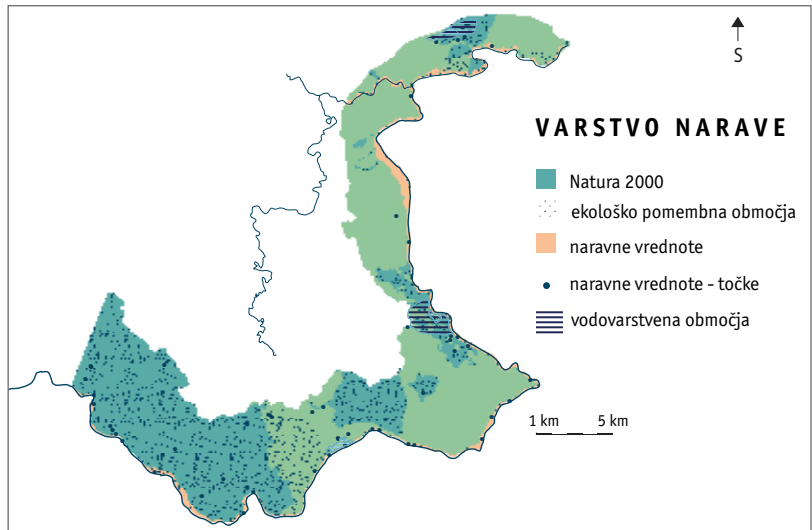

– OPN Črnomelj in OPN Metlika ter ključne lokalne strategije, ki se navezujejo na turizem (Strategija razvoja ... 2017). Iz pregledanega smo lahko razbrali, da je strateški cilj razvoja turizma privabljanje zahtevnejše goste na večdnevni obisk v vseh letnih časih. Destinacija je zagotovo edinstvena priložnost za sprostitev ter stik s samim s seboj, z naravo in tamkajšnjo bogato kulturno dediščino.

Postopek priprave prostorske strategije

Cilj raziskave je bil določiti prostorske razvojne cilje in strategijo. Z načrtovalskimi analizami smo določili najprimernejše vrste turizma, ki bodo pripomogle k trajnostnemu razvoju območja. Poleg umestitve novih dejavnosti v prostor je bilo treba vso obstoječo turistično ponudbo sistematično povezati. Vse turistične dejavnosti, ki so na obravnavanem območju razpršene in nepovezane (kampi, gostinska ponudba, rekreativna območja in podobno), je bilo treba vključiti v celovit načrt, ki smo mu dodali nekatere nove dejavnosti in neposredno z zaledjem povezano infrastrukturo. Z namenom razreševanja konfliktov med dejavnostmi je bilo treba na eni strani natančno opredeliti območja aktivne rekreacije in mirne cone na drugi.

Raziskavo smo izvedli na podlagi dobrega poznavanja prostora in značilnosti reke Kolpe. Ključno je bilo tudi prepoznavanje trenda rasti turizma v destinaciji Bela krajina. Iz uradne turistične statistike lahko opazimo trend rasti prihodov turistov, kar dokazuje, da Bela krajina postaja čedalje bolj

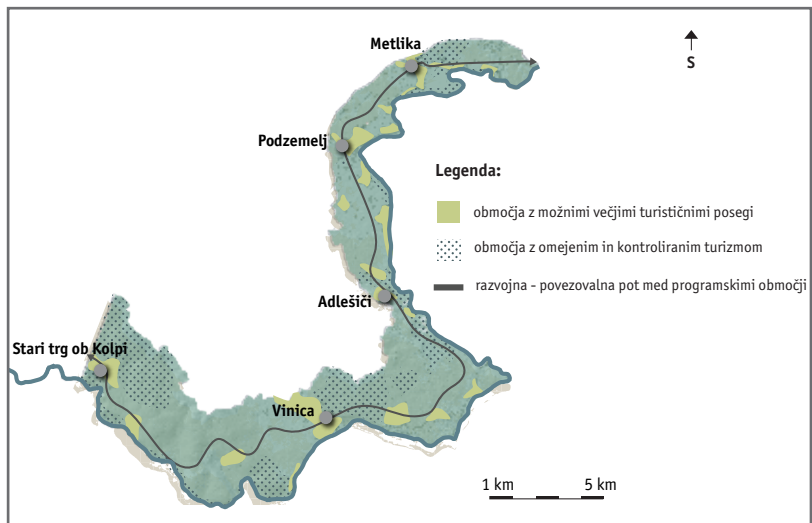
Slika 4: Varstvo narave na obravnavanem območju (vir podatkov: ARSO 2020).

privlačna destinacija. Leta 2020 je opaziti veliko odstopanje od povprečnega trenda rasti turističnih gostov, saj se je zaradi protikoronskega ukrepa »turistični boni« precej Slovencev odločilo za dopustovanje v Beli krajini.

Vzdolž Kolpe je trenutna turistična ponudba strnjena na petih območjih. Koncentracija turistične ponudbe se

pojavlja predvsem zaradi reliefnih in drugih naravnih danosti, ki to območje opredeljujejo, pa tudi naselij, v katerih je že prisotna turistična infrastruktura. Gre predvsem za območja tik ob reki, kjer so se razvila kopališča ter dodatna gostinska in rekreacijska ponudba. Prav ta turistična jedra so bila izhodišča za nadaljnji načrtovani razvoj.

Slika 5: Izhodiščna karta za nadaljnji razvoj strategije.

Pri razvoju turizma se nenehno srečujemo tudi z omejitvami v prostoru; to so predvsem sektorska varovanja prostora. Velik del obravnavanega območja je del Krajinskega parka Kolpa.

Ta prostor se po uredbi deli na tri varstvena območja, ki narekujejo možne prostorske posege. Poleg zavarovanega območja se pojavljajo razne druge oblike sistemskega varovanja, kot so Natura 2000, ekološko pomembno območje, številne naravne vrednote, varovanje gozdov, vodnih virov in pokrajine.

Na podlagi razumevanja stanja prostora, odnosa reke Kolpe do obrečnega prostora, prebivalcev, značilnosti pokrajine in turističnih potreb smo izdelali krajinsko analizo prostora za turizem na območju Kolpe. S pomočjo analize je bilo mogoče opredeljevanje ranljivih prostorov za trajnostni turizem, turistično privlačnih prostorov za konvencionalni turizem in zanj ustreznih prostorov.

Na podlagi analize smo spoznali, da se v obrečnem prostoru ranljivi in privlačni prostori velikokrat podvajajo, saj je prav primarna turistična ponudba glavno izhodišče turističnega razvoja. Z analizo ustreznosti so označene lokacije, kjer se najbolj privlačni prostori stikajo z najbolj ranljivimi. Na podlagi tega določamo, v kakšni obliki se lahko na nekem območju izvaja turizem. Območja, ki so z vidika razvoja turizma bolj ranljiva, se pri razvoju ne izključujejo, ampak so omejena glede na oblike in razsežnosti razvoja turizma.

Koncept razvoja

Predlagani koncept razvoja turizma na območju Kolpe povezuje ključna teoretična in vsebinska izhodišča, ki vključujejo naravne in ustvarjene značilnosti, varovane prvine in določene razvojne možnosti. Sloni na delitvi obravnavanega območja na posamezna programska območja, ki imajo podobne prostorske lastnosti in omogočajo različne vrste turizma, neposredno povezane s prostorskimi danostmi.

Programska območja so:

- urbano območje (PO-1);
- ravninsko območje (PO-2);
- območje spodnjega korita (PO-3);
- območje zgornjega korita (PO-4);
- kanjonsko območje (PO-5).

Nosilna in razvojna vez med posameznimi programskimi območji je regionalna cesta, ki vodi skozi celotno zaledno območje Kolpe, natančneje od Metlike do Starega trga ob Kolpi. Vmes so manjša, za trajnostni turizem prav tako pomembna naselja. Vez je zamišljena kot povezovalna cesta, po kateri poteka javni promet, ob njej pa so nanizana javna parkirišča, informacijski centri in različni javni turistični objekti. Na glavno povezovalno pot se navezujejo manjše, sekundarne poti (peš in kolesarske poti), ki obiskovalcem omogočajo podrobnejše raziskovanje posameznega programskega območja.

Nadalje koncept sloni na razporeditvi turistične infrastrukture glede na stopnjo varovanja v prostoru in povezovanja prostorskih kakovosti. Predvidene so štiri turistične razvojne cone, opredeljene glede na stopnjo možnih

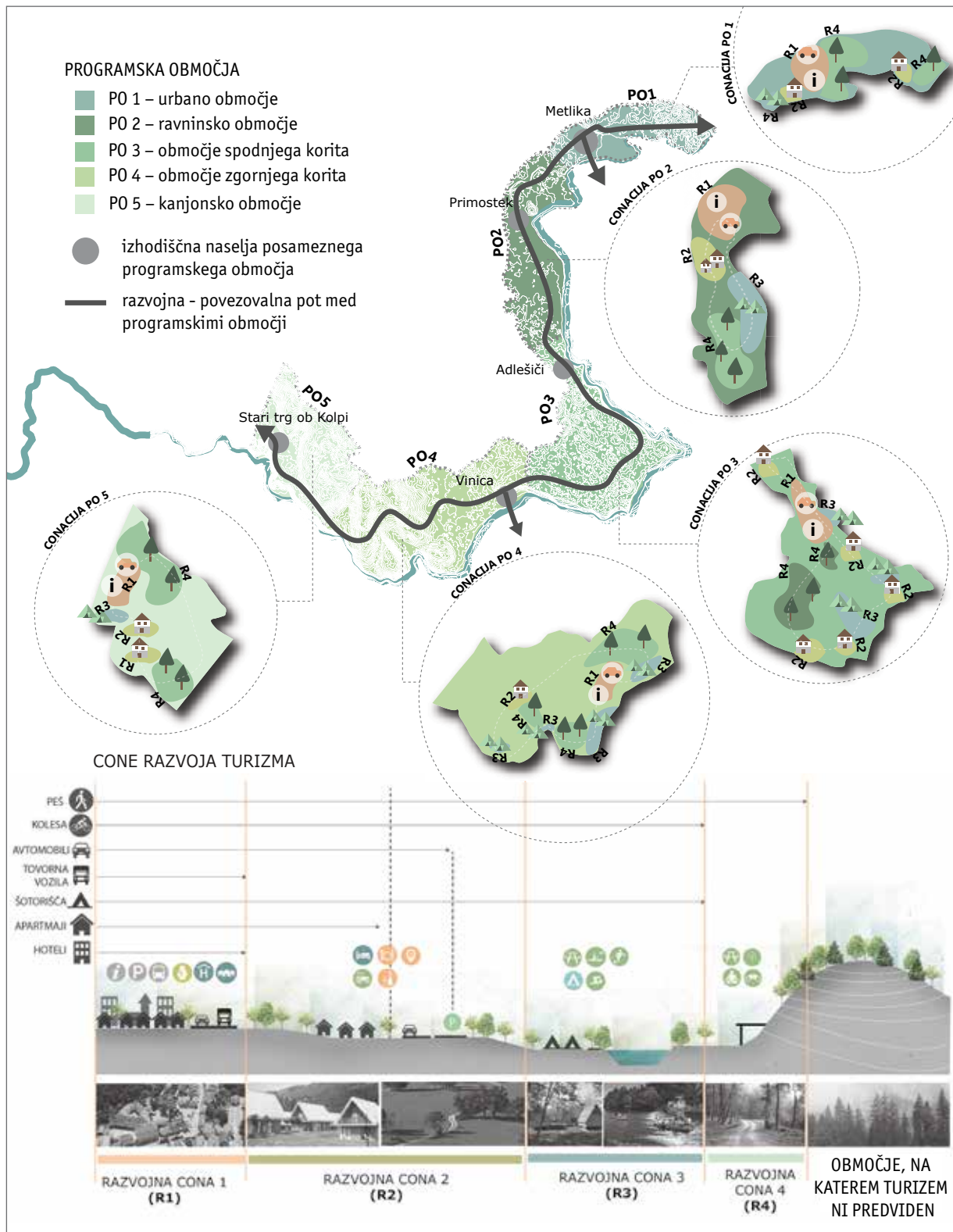
posegov v prostor:

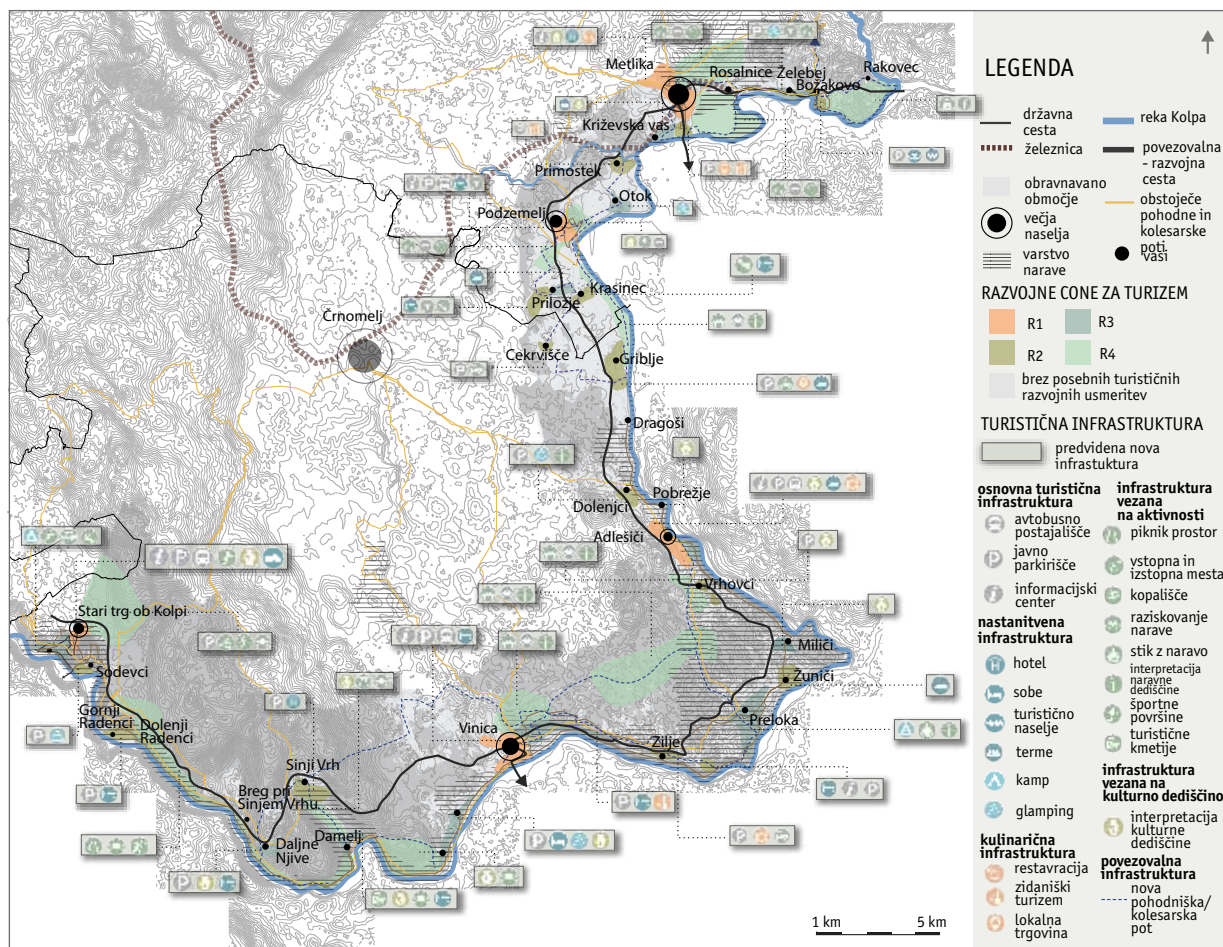
- Razvojna cona 1 (R1) predstavlja vstopno točko v posamezno programsko območje. Vanjo so vključena mestna in večja vaška jedra, ki pomenijo prvi stik turistov pri doživljanju posameznega območja destinacije.
- Razvojna cona 2 (R2) predstavlja območja, ki so del obstoječih naselij. Omogočajo razvoj novih infrastrukturnih objektov in dopolnjujejo grajeno strukturo.
- Razvojna cona 3 (R3) se usmerja predvsem v aktivnosti in turistične produkte, ki imajo minimalen vpliv na okolje.
- Razvojna cona 4 (R4) vključuje ranljiva območja, ki so zanimiva tudi za turizem. Na njih se spodbujajo aktivnosti, kot so opazovanje narave prek interpretativnih poti in razgledišč.

Turizem na območju Kolpe v Beli krajini se usmerja k doseganju štirih ključnih ciljev, ki razrešujejo trenutne prostorske dileme in razvoj usmerjajo v ustrezno obliko:

- Cilj 1: Trajnostni turizem, kjer so opredeljene cone glede na stopnjo razvoja turizma v prostoru; sledi potrebam razvoja turizma.
- Cilj 2: Razvoj turističnega območja za butične goste z večjo kupno močjo, ki ponuja raznolika doživetja, temelječa na produktnih stebrih strategije razvoja turizma destinacije Bela krajina v letih 2018–2022.
- Cilj 3: Trajnostni turizem, ki na celotnem območju reke Kolpe temelji na konceptu ekoturizma, s čimer se onemogoča razvoj masovnega turizma.

Slika 6: Koncept prostorske strategije razvoja turizma na območju reke Kolpe.

Slika 7: Grafični prikaz prostorske strategije razvoja turizma na obravnavanem območju.

- Cilj 4: Razvoj nove turistične ponudbe, ki zmanjšuje njeno sezonskost.

Vsako programsko območje (PO) razvija določeno vrsto turizma, ki je posledica primarne turistične ponudbe in sedanje sekundarne ponudbe območja. Usmeritve za trajnostni turizem so oblikovane na temelju treh produktivnih stebrov – občutenje narave, aktivno odkrivanje in avtentična doživetja, ki izhajajo iz strategije razvoja turizma v destinaciji Bela krajina v letih 2018–2022 in so v sklopu prostorske strategije predstavljene v prostoru:

PO 1 – urbano območje – spodbujamo butični turizem, ki temelji na kulturnih doživetjih s prepletom kulinarčnega in enološkega raziskovanja. Predvideni so izgradnja apartmajskega naselja ter razpršeni hotel v Metliki.

PO 2 – ravninsko območje – omogočamo razvoj podeželskega turizma z rekreacijskimi dejavnostmi. Območje je primerno predvsem za družine in tiste, ki se želijo seznanjati z lokalno pridelano hrano.

PO 3 – območje spodnjega korita – zaradi ohranjene pokrajinske podobe in bogate dediščine, prepletene z

etnologijo prostora, omogočamo razvoj raziskovalnega in izobraževalnega turizma, ki temelji na načelu ekoturizma in se prepleta z rekreacijskimi aktivnostmi.

PO 4 – območje zgornjega korita – na njem se pojavljajo številne prvine kulturne dediščine, kjer omogočamo razvoj kulturnega turizma v stiku z rekreacijskimi aktivnostmi, omogočen pa je tudi odmik v naravo.

PO 5 – kanjonsko območje – zaradi njegove reliefne razgibanosti omogočamo razvoj športnega turizma in raziskovanje prostora prek športnih aktivnosti.

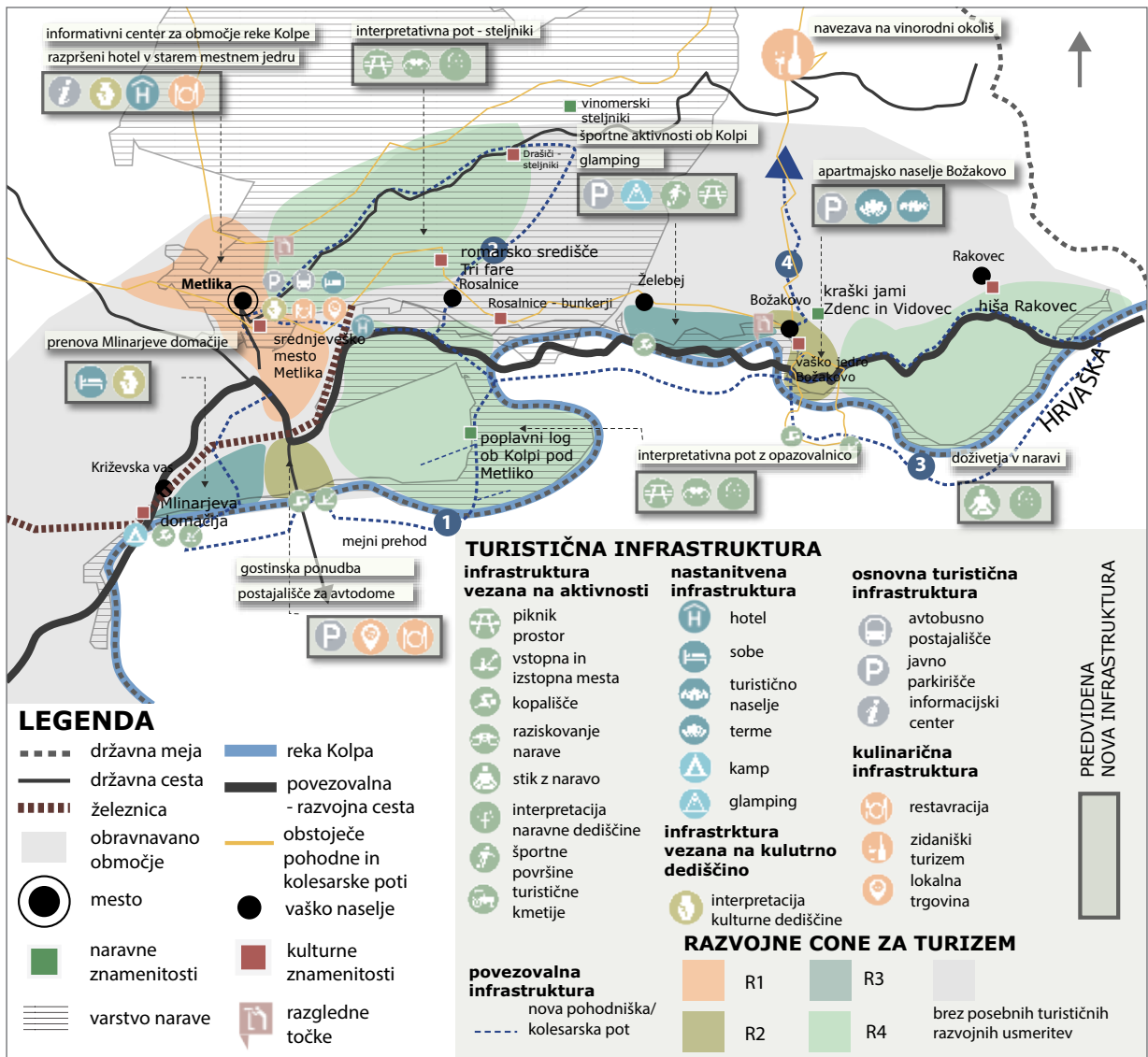
Vsa programska območja imajo vključen tudi vodni turizem (kopališča, čolnarjenje, ribolov in podobno). Turistične dejavnosti temeljijo na usmeritvah ekoturizma, kar pomeni, da obiskovalce spodbujajo k raziskovanju in učenju o določenem prostoru, prispevajo pa tudi k ohranjanju pokrajinske identitete in spoštovanju lokalne skupnosti. Pri turistični ponudbi gre predvsem za butična doživetja, name-

njena manjšim skupinam, ki spoštujejo lokalno okolje.

Opredelevanje območij za razvoj turistične infrastrukture znotraj programskih območij smo izvedli glede na razvojne cone. Predstavljen je primer conacije v PO1 – urbanem območju, kjer so največji posegi (R1) možni v Metliki. Tam smo predvideli novi butični hotel, dodatno gostinsko ponud-

bo in informacijski center. V razvojni coni 2 (R2) so predvideni apartmajsko naselje v vasi Božakovo, tik ob Kolpi, in ureditev postajališča za avtodome ob mejnem prehodu. Manjši posegi v razvojni coni 3 (R3) so predvideni na območju Križevske vasi, kjer se še vnaprej razvija butični kamp, in na območju Želebeja, kjer naj se uredi glamping območje. Najbolj ranljiva cona 4 vključuje interpretativne poti s prtičjimi

Slika 8: Primer conacije programskega območja 1 – urbano območje.

opazovalnicami in podesti skozi ranljivo mokrišče ob Kolpi in skozi stelnjake, ki so zavarovani kot kulturna dediščina, pa tudi mimo drugih pomembnih naravnih vrednot.

Razprava in sklep

Prispevek poudarja, da z načrtovanjem turizma na obrečnem območju vstopamo v ranljiv prostor, ki ga je treba smiselno načrtovati. Kot najboljša oblika načrtovanja se je pokazalo strateško prostorsko načrtovanje, saj izpostavlja ustrezno razreševanje prostorskih konfliktov med razvojem in varstvom prostora, še posebej na najbolj ranljivem območju neposredno ob reki Kolpi. S krajinskimi analizami se je pokazala potreba, da se pri načrtovanju turizma večji poudarek kot razvojnim, nameni varstvenim vidikom. Umeščanje novih vsebin tik ob reko se je izkazalo kot prevelika nevarnost razvrednotenja identitete obrečne pokrajine in tudi njene pomembne ekološke funkcije. Zato je težišče razvoja turizma predvideno v zaledju Kolpe, ki je zaradi svojega zgodovinskega razvoja raznoliko in turistično zanimivo območje.

Z vidika usklajevanja varovanja in razvoja je načrtovanje predvideno z umeščanjem prostorskih con, zato so pri tem v turistični razvoj vključena tudi najbolj varovana območja, kjer naj se turizem razvija v omejeni in nadzorovani obliki. Razvojne cone različnih ravni omogočajo, da se pri načrtovanju izvedbenih načrtov jasno določi, kje so možni večji posegi in kje niso dovoljene nikakršne nove naložbe. Med conami se pojavlja neopredeljen prostor, kjer trajnostni turizem ni izvzet, vendar se strateško ne opredeljuje kot pomembno razvojno območje, ki bi ključno vplivalo na doseganje vizije turističnega razvoja.

Predlagana prostorska strategija je prinesla ukrepe v podporo doseganju prostorskih razvojnih ciljev, ki se nanašajo na upravljanje območja, sodelovanje različnih deležnikov in neposredno na izvajanje določenih naložb. Med pomembnejšimi zaključki moramo izpostaviti dejstvo, da je za ustrezno izvajanje prostorske strategije treba opredeliti tudi upravljalški vidik. Obe občini, javni zavod

Krajinski park Kolpa, destinacijska organizacija in krajevne skupnosti se morajo dogovoriti za skladno izvajanje strategije ter razporeditev posameznih nalog in odgovornosti. Med izvajanjem raziskave je bilo na več področjih mogoče opaziti pomanjkanje sodelovanja med občinami, pa tudi med posameznimi javnimi zavodi in pristojnimi službami.

Pripravljena prostorska strategija predstavlja možno rešitev strateškega razvoja obrečnega prostora Kolpe, ki upošteva vse trenutne strateške dokumente ter vizijo razvoja turizma in jih povezuje s prostorskimi danostmi obravnavanega območja. S strategijo najdemo ustrezno razmerje med razvojem in varovanjem, ne da bi škodovali ranljivemu obrečnemu prostoru. Ob tem omogočimo trajnostni turizem, kar pozitivno vpliva tudi na lokalno gospodarstvo. Zastavljeni koncept razvoja predstavlja možnost celostnega prostorskega razvoja Kolpe, ki se lahko prenaša tudi gorvodno ob reki do njenega izvira oziroma naprej proti Kočevju.

Viri in literatura

1. Agencija Republike Slovenije za okolje: Spletna objektna storitev (WFS) za izdajanje okoljskih prostorskih podatkov. Ljubljana, 2020. Medmrežje: https://gis.arso.gov.si/wfs_web/faces/WFSLayersList.jspx (25. 9. 2020).
2. Černe, A. 2014: Zasnova uporabe prostora – koncept primernosti. Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji. Ljubljana.
3. Golobič, M., Breskvar Žaucer L. 2010: Landscape planning and vulnerability assessment in the mediterranean. Ljubljana.
4. Geodetska uprava Republike Slovenije: E-geodetski podatki. Ljubljana, 2020. Medmrežje: <https://egp.gu.gov.si/egp/> (24. 11. 2020).
5. Marušič, J. 1998: Voda v pojavnosti krajine. Voda: raba, varovanje, oblikovanje. Zbornik 5. letnega strokovnega srečanja Društva krajinskih arhitektov Slovenije. Ljubljana.
6. Mihalič, T. 2006: Trajnostni turizem. Ljubljana.
7. River Lahn Trails (hiking, cycling, water hiking). Interreg Europe 2020. Medmrežje: <https://www.interregeurope.eu/good-practices/river-lahn-trails-hiking-cycling-water-hiking> (24. 9. 2021).
8. Ross, S., Wall, G. 1999: Ecotourism: towards congruence between theory and practice. Tourism Management 20-1. Medmrežje: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1069.8707&rep=rep1&type=pdf> (16. 9. 2021).
9. Statistični urad Republike Slovenije: Prihodi in prenočitve domačih in tujih turistov, občine, Slovenija, letno. Ljubljana, 2021. Medmrežje: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/21645255.px> (25. 9. 2020).
10. Strategija razvoja turizma v destinaciji Bela krajina 2018–2022. Zavod Tovarna trajnostnega turizma GoodPlace. Ljubljana, 2018. Medmrežje: https://ric-belakrajina.si/site/assets/files/1144/strategija_razvoja_turizma_v_destinaciji_bela_krajina_2018_-_2022.pdf (25. 9. 2020).
11. Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo Republike Slovenije. Ljubljana, 2017. Medmrežje: https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/kljuni_dokumenti/strategija_turizem_koncno_9.10.2017.pdf (9. 4. 2020).
12. Weaver, D. B. 2001: Encyclopedia of ecotourism. CABI Publishing, Australia.